

HET SPROOKJE VAN DE 3E LEEFTIJD

Prof. dr. Janneke van Mens-Verhulst

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

VRAGEN VOOR VANMIDDAG

1. Waarom is "de 3e leeftijd" een sprookje?
2. Wie houden het in stand?
3. Polariseratie tussen de generaties?
4. Constructief ouder worden?

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

Zelfportret qua levensfase, generatie + cohort

Levensfase	2e	3e	4e
Generatie			
Vooroorlogs (voor 1940)			
Babyboom (1940-1960)			
Keuze (na 1960)			

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

"DERDE LEEFTIJD"

Peter Laslett (1917-2001)

→ LEVENSFASE
→ COHORT

KENMERKEN

1. Vrije tijd
2. Gezondheid/vitaliteit
3. Sociale netwerken
4. Opleiding
5. Economisch kapitaal

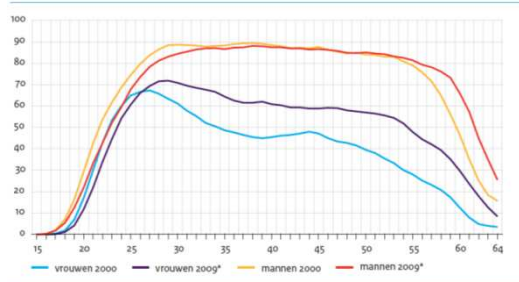
12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

ACTIEVEN EN POSTACTIEVEN

Figuur 6.6

Aandeel economisch zelfstandigen, naar leeftijd, personen van 15-64 jaar, 2000 en 2009* (in procenten)

a Voorlopige cijfers.

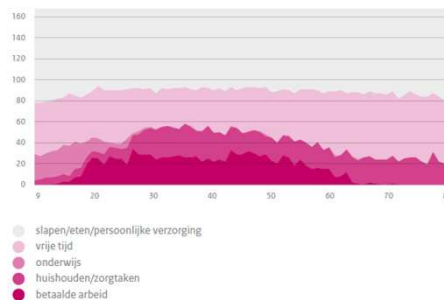
12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst; Emancipatiemonitor 2010

Tijdsbesteding naar leeftijd (2006)

Figuur 2.1

Tijdsbesteding naar leeftijd (in uren per week, totaal is 168 uur, 2006)

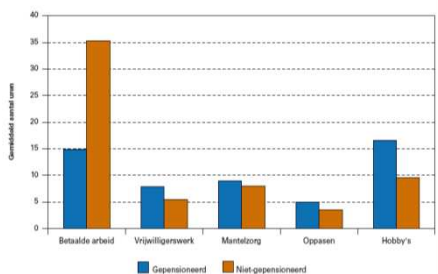
12-11-2011

Bron: SCP (180'06)

www.vanmens.info/verhulst

Tijdsbesteding vergeleken

Figuur 2. Tijdsbesteding door gepensioneerden en niet-gepensioneerden

Nota: Berekend over mensen die daadwerkelijk deelnamen aan de activiteit.
Bron: NIDI Werk en Pensioen Panel 2007.
Foto: Pascal Vyncke, SeniorenNet.be

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

Recreatieve tijdsbesteding 3e leeftijd (55-75 jaar) in %

Activiteit (CBS Statline 2011)	Mannen 55-64	Mannen 65-74	Vrouwen 55-64	Vrouwen 65-74
Sport per week	18	17	14	14
Meer dan 5 uur				
1-4 uur	31	26	39	36
Minder dan 1 uur	51	56	47	50
Vakantie per jaar	53	48	54	40
Meer dan 1 maal				
1 x	23	18	23	23
0 x	24	33	23	36
	Mannen + vrouwen 55-64		Mannen + vrouwen 65-74 (2010, SCP)	
Actieve kunstbeoefening	46	44		
Bezoek aan culturele instellingen - Traditioneel	68	67		
- Populair	51	36		

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

VITALITEIT EN LEEFTIJD

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

RIVM-VTV 2010, p.31

Tabel 4.17 Type sociaal netwerk van 55-plussers naar etnische groep, geslacht (m/v) en leeftijd (< 65 jaar en ≥ 65 jaar, 2003 (verticaal gepercentreerd))

	Turken		Marokkanen		Surinamers		Antillianen		Molukkers		autochtonen	
totaal												
kind-georiënteerd netwerk	13	9	37	39	10	22						
lokaal netwerk	14	16	19	17	40	29						
familienetwerk	66	58	25	20	25	26						
autonoom netwerk	7	17	19	25	24	23						
	m	v	m	v	m	v	m	v	m	v	m	v
kind-georiënteerd netwerk	3	26	2	22	26	45	13	56	2	18	11	31
lokaal netwerk	16	12	19	11	13	23	26	11	40	41	31	28
familienetwerk	73	56	55	63	33	18	31	11	32	18	32	21
autonoom netwerk	7	7	24	3	27	13	30	21	26	23	26	20
	<65	≥65	<65	≥65	<65	≥65	<65	≥65	<65	≥65	<65	≥65
kind-georiënteerd netwerk	9	22	8	12	34	41	35	47	4	15	14	28
lokaal netwerk	16	9	21	3	18	20	16	21	41	40	27	31
familienetwerk	68	61	53	71	27	23	22	14	16	32	32	21
autonoom netwerk	7	8	18	14	22	15	28	19	39	14	26	20

Bron: SCP (GVAO'03)

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

Sociaal isolement risico's 55 -75 jaar (m/v)

Bron: statline 2011		Man 55-59	Trend 60→75	Vrouw 55-59	Trend 60→75
Partnerstatus					
	Gehuwd	74%	naar 79%	72%	naar 57%
	Ongehuwd	12%	<	8%	<
	Verweduwd	2%	>	15%	>
	Gescheiden	12%	<	15%	<
Woonvorm					
	Gezin zonder kinderen	49%	>	58%	> <
	Alleenstaand	16%	=	17%	tot 37%
	Partner in gezin met kinderen	32%	<	19%	<
	Overig	3%	<	6%	<

12-11-2011

Variatie met sekse, opleidingsniveau en seksuele voorkeur

www.vanmens.info/verhulst

Opleidingsniveau 55- 75 jaar (m/v) in%

	Man 55-64	Man 65-74	Vrouw 55-64	Vrouw 65-75
Opleidingsniveau				
	11	14	15	19
	20	22	30	39
	39	39	35	28
	30	26	20	14
	100	100	100	100

Bron: Bijlage rapport ouderen 2006:prognose 2010

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

Bruto-inkomens 55 – 75 jaar (m/v)

Inkomen x 1000	< 10	10 -19	20-29	30-39	40-49	50-74	75-100	>100	
Totale bevolking									
man	13%	16%	18%	19%	13%	14%	4%	3%	100%
vrouw	28%	31%	20%	11%	5%	4%	1%		100%
55-64 jaar									
man	4%	10%	18%	23%	17%	19%	6%	4%	100%
vrouw	23%	31%	20%	12%	7%	5%	1%	1%	100%
65-74 jaar									
Man	3%	28%	29%	17%	9%	9%	2%	2%	
vrouw	42%	38%	12%	5%	2%	1%			

12-11-2011 Samengesteld op basis van CBS statistiek. Inkomensklassen personen in particuliere huishoudens naar kenmerken 2010 www.vanmens.info/verhulst

Handelingsruimte

NIET DIT

- Seks
- Geweld
- Drugs
- Pestgedrag
- Snelheid

MAAR DAT

- Consumptie
- Reproductie: op kleinkinderen passen, spullen opknappen; maaltijden rondbrengen; bibliotheken op orde brengen

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

KEUZEPLICHT: inhoudelijk

Activiteit ----- Rust
 Anderen ----- Zelf
 Continuïteit ----- Verandering

Hoeveel, hoe lang, in welke combinatie?

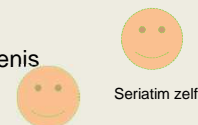
➤ Wie wil je zijn?

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

Seniore keuzebiografie (zelfuitvinding)

- Tweede adolescentie
- Varieert met :
 - financiële mogelijkheden
 - lichamelijke conditie
 - sociale netwerken
 - persoonlijke voorgeschiedenis
 - zelfbeleving

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

Carriere zelf

Masculiene en heteronormatieve voorstelling van de levensloop

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

Sprookjesvertellers?

(in alfabetische volgorde)

- Auteurs, sprekers over...
- Cultuur-“industrie”
- Kerken / levensbeschouwelijke organisaties
- Marketeers
- Medici
- Onderzoekers/wetenschappers
- Ouderenbonden
- Overheden
- Politici
- Pensioenverzekeraars
- Professionals, zoals
- Toerisme-industrie
- Vakbonden
- 2^e Leeftijd
- 3^e Leeftijd ZELF

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

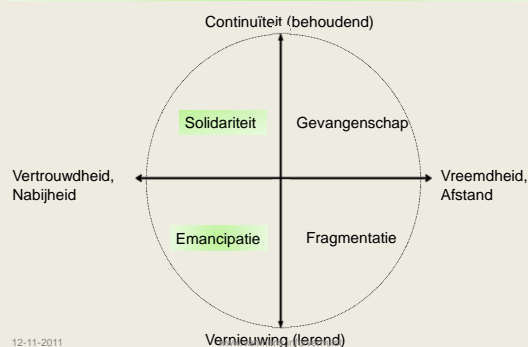
Functie van het sprookje

- Houdt consumptiemaatschappij in stand
- Bevestigt scheiding tussen betaalde arbeid en vrije tijd
- Biedt aangrijpingspunten voor moreel appèl
- Helpt tegen angst voor eindigheid en verval

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

INTERGENERATIONELE AMBIVALENTIES: Heuristisch model van Lüscher & Liegle (2003)

12-11-2011

INTERGENERATIONELE NABIJHEID

SOCIALE AFSTAND

- Alledaagse segregatie
- Segregatie qua ruimte
- Segregatie qua tijd
- Woonomgeving
- Verenigingsleven

MENTALE AFSTAND

- Op je gemak voelen bij
- Leuk om mee te praten
- Staan ver van me af
- Begrijp hen niet

**GEEN
VERMIJDINGSGEDRAG**

**GEEN
MENTALE AFSTAND**

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

In 2006 *geen* duurzame intergenerationale scheidingslijnen

Overeenkomstige perspectieven op :

- Onderwijs
- Cultuur
- Politiek
- Toekomst

Verskil tav arbeid en sociale zekerheid

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

Ester e.a. in Bode, 2010.

Veel intergenerationale solidariteit in families

- Praktische, emotionele, informatieve en financiële steun
- Varieert met geografische afstand

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

Familienetwerken

Tabel 1.1

Aantal generaties in het familienetwerk, naar leeftijd van de respondent (in procenten)

	18-29 jr	30-39 jr	40-49 jr	50-59 jr	60-69 jr	70-79 jr	totaal
een	0,5	1,0	3,0	7,7	7,0	13,2	4,2
twee	21,5	25,1	27,1	31,6	18,5	6,9	23,6
drie	67,1	54,0	62,8	47,4	63,3	77,8	60,3
vier	8,5	18,0	5,4	11,7	10,2	0,9	10,1
vijf	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
weet niet	2,4	2,0	1,6	1,6	1,0	1,3	1,7

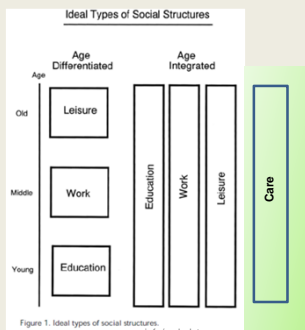
Bron: NKPS, ontleend aan Dykstra en Komter (2004)

- Maar **a) niet iedere relatie garandeert steun**
b) families worden ingewikkelder
c) aantal mensen zonder kinderen neemt toe

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

“Leeftijds-geïntegreerde levensloop” als ideaal op termijn

Matilda & John Riley (1998)
12-11-2011

NIEUWE VERHALEN NODIG

Met als elementen

- ❖ Generativiteit
- ❖ Maatschappelijke erkenning
- ❖ Snuffje eindigheidsbesef

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

MICRO

MACRO

GENERATIVITEIT
(DOORGEEFSOLIDARITEIT)

MESO

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

DIVERSITEITSBEWUSTE VERHALEN

**Verschillen
binnen eigen
leeftijdsgroep**

**Overeenkomsten
met andere
leeftijdsgroepen**

POSITIEVE ZELFPRESENTATIE

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst

3e LEEFTIJD = PIONIERSARBEID

ROLMODELLEN ?

12-11-2011

www.vanmens.info/verhulst